

מה באמת היה כתוב על הלוחות
הרב מואיז נבון

שמות פרק לד פסוק כח - ויהי שם עם יקוק ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה ויכתב על הלוחות את דברי הברית אשר הדיברתי:

דברים פרק י פסוק ד - ויכתב על הלוחות כמכתב הראשון את אשר הדיברתי אשר דבר יקוק אליכם בהר מתוך האש ביום הקהל ויתגם יקוק אלי:

דברים פרק ד פסוק יג - ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדיברות ויכתבם על שני לוחות אבנים:

מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ח

כיצד נתנו עשרת הדיברות: ה' על לוח זה וה' על לוח זה.

כתיב "אנכי יי אלהיך" וכנגדו "לא תרצח".

מגיד הכתוב שכל מי ששופך דם, מעלה עליו הכתוב כאלו ממעט בדמות המלך; משל למלך בשר ודם שנכנס למדינה והעמיד לו איקונות ועשה לו צלמים וטבעו לו מטבעות; לאחר זמן כפו לו איקונותיו שברו לו צלמיו ובטלו לו מטבעותיו ומיעטו בדמותו של מלך; כך כל מי שהוא שופך דמים, מעלה עליו הכתוב כאלו ממעט בדמות המלך, שני + בראשית ט + שפך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלהים עשה את האדם.

כתיב "לא יהיה לך" וכתוב כנגדו "לא תנאף".

מגיד הכתוב שכל מי שעובד עבודה זרה מעלה עליו הכתוב כאלו מנאף אחר המקום שני + יחזקאל טז לב + האשה המנאפת תחת אשה תקח את זרים [רד"ק - האשה המנאפת - כן עשית את תחת האל לקחת אלהים אחרים וכתב זה הפסוק לבאר כל המשל כי כל מה שנזכר בענין התשמיש הוא משל לעכו"ם]:

וכתוב + הושע ג א + ויאמר יקוק אלי עוד לך אהב אשה אהבת רע ומנאפת [פאהבת יקוק את בני ישראל והם פנים אל אלהים אחרים ואהבי אשישי ענבים - רד"ק: תענוגי העולם]:

כתיב "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא" וכנגדו כתיב "לא תגנב".

מגיד הכתוב שכל מי שהוא גונב, לסוף בא לידי שבועת שוא, שני + ירמיה ז ט + הגנב רצח ונאף והשבע לשקר וכתוב + הושע ד ב + אלה וכחש ורצח וגנב ונאף.

כתיב "זכור את יום השבת לקדשו" וכנגדו כתיב "לא תענה".

מגיד הכתוב שכל מי שמחלל את השבת מעיד לפני מי שאמר והיה העולם, שלא ברא עולמו לששה ימים ולא נח בשביעי, וכל מי שמשמר את השבת מעיד לפני מי שאמר והיה העולם, שברא עולמו לששה ימים ונח בשביעי, שני + ישעיה מג יב + ואתם עדי נאום ה' ואני אל.

כתיב "כבד את אביך ואת אמך" וכנגדו כתיב "לא תחמוד".

מגיד הכתוב שכל מי שהוא חומד, סוף מוליד בן שהוא מקלל את אביו ואת אמו ומכבד למי שאינו אביו.

לכך נתנו עשרת הדיברות חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה. דברי ר' חנינא בן גמליאל.

וחכמים אומרים **עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה** - [ממש כמו שני עותקים של חוזה אשר נוהגים בכל הסכם ובכל ברית מימי קדם ועד היום הזה - רב יואל בן נון].

~ שנים עשר לאווין ~

ר' יואל בן-נון - רבים רבים "יודעים" "עשרת הדיברות" על פי הטקסט חסר הפשר המוצב על ארונות-קודש רבים, ... טקסט חסר ומקוטע ... הצגת פסוקים שלא פסקם משה.

שמות פרק כ

1. לא יהיה לך אלהים אחרים על פני:	7. לא תרצח
2. לא תעשה לך פסל וכל תמונה ...	8. לא תנאף
3. לא תשתחוה להם	9. לא תגנב
4. ולא תעבדם	10. לא תענה ברעך עד שקר:
5. לא תשא את שם יקוק אלהיך לשוא	11. לא תחמד בית רעך
6. לא תעשה כל מלאכה [בשבת] ...	12. לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך

~ שתיים עשרי בתורה ~

שנים עשר בני נחור, שנים עשר בני ישמעאל, שתיים עשרי שבטים,

מצבה בהר סיני: שמות פרק כד - (ד) ויקתב משה את כל דברי יקנוק וישכם בבקר ויבן מזבח תחת החר ושתים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל:

אבנים מעבר הירדן: יהושע ד (ג) וצוו אותם לאמר שאו לכם מזה מתוך הירדן ממצב רגלי הפהנים הכין שתיים עשרה אבנים והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון אשר תלינו בו הקילה: ...

אבני חושן: שמות פרק כח - (יז) ומלאת בו מלאת אבן ארבעה טורים אבן טור אדם פטדה וברקת הטור האחד: (יח) והטור השני נפף ספיר ונהלם: (יט) והטור השלישי לשם שבו ואחלקה: (כ) והטור הרביעי תרשיש ושהם וישפה משבצים זהב יהיו במלואתם:

~ מבנה ששה כנגד ששה ~

שנים עשר חודשים: ששה שמתחילים בתשרי, ששה שמתחילים בניסן

אבני שוהם: שמות כח - (ט) ולקחת את שתי אבני שהם ופתחת עליהם שמות בני ישראל: (י) ששה משמתם על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים על האבן השנית כתולדותם:

לחם הפנים: ויקרא כד - (ה) ולקחת סלת ואפית אתה שתיים עשרה חלות שני עשרנים והיה החלה האחת: (ו) ושמית אותם שתיים מערכות שש המערכת על השלחן הטור לפני יקנוק:

שבטים בהר עיבל ובהר גריזים: דברים פרק כז: (יב) אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים בעברכם את הירדן שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימן: (יג) ואלה יעמדו על הקלה בהר עיבל ראובן גד ואשר וזבולון דן ונפתלי:

~ שישה בתוך חמישה ~

ר' יואל בן נוו

... לעומת ששת הלאווין, חמש פעמים נזכר הביטוי "ה' אלקיך" (כביטוי מפתח) בחמשת הדיבורים הראשונים... ואילו בחמשת הדיבורים האחרונים אין ביטוי זה מופיע, ולא ביטוי דומה לו. מסתבר, אם כן, שחמשת הדיבורים הראשונים אכן מוגדרים על ידי חמש הפעמים שמופיע בהם הביטוי "ה' אלקיך" ... [ו] ככל הנראה, המסגרת המקיפה והתומכת של הלוח הראשון, שהביטוי העיקרי והמגדיר בה, היא אשר יצרה את המבנה המספרי של 'חמישה דיבורים' בלוח הראשון, ומבנה זה כנס אליו את 'ששת הלאווין', והפך למבנה עיקרי. ממילא נוצר הכרח לכנוס גם בלוח השני שישה לאווין בחמישה דיבורים על ידי כפילות של לא תחמוד....

~ הסברים לעומת פקודים ~

ר' יואל בן נוו

שלוש פעמים מופיע "כ"י" בחמשת הדיבורים הראשונים, ופעם אחת מופיע הביטוי "למען" ... [ו] בחמשת הדיבורים האחרונים אין מילות הסבר. כלומר: בין האדם ובין ה' יש צורך במסגרת תומכת – בהסבר משמעות ובתורת גמול. לעומת זאת, בין בני האדם – כל המוסיף גורע!

טבלת הרב יואל בן-נון

המגסרת האמונית	בין אדם למקום	בין אדם לחברו
(1) אֲנֹכִי יְקֹנֵק אֱלֹהִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים		
	(2) לא יהיה לך אֱלֹהִים אֲחֵרִים על פְּנֵי:	(6) לא תרַצַּח
	לא תעֲשֶׂה לך פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:	(7) לא תנַאֲף
	לא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם	(8) לא תגַּנֵּב
בִּי אֲנֹכִי יְקֹנֵק אֱלֹהִים אֵל קָנָא פִקְדוֹ עוֹן אָבֹת עַל בְּנִים עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רְבַעִים לְשָׁנָאִי: וְעֵשָׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים לְאֹהֲבֵי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתַי:		
	(3) לא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְקֹנֵק אֱלֹהִים לְשׁוֹא	(9) לא תַעֲנֶה בְרַעְדָּ עַד שֶׁקֶר:
בִּי לא יִנְקֶה יְקֹנֵק אֶת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לְשׁוֹא:		
(4) זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:	שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלֹאכְתְּךָ: וַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ	
	לא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתְּךָ עֹבְדֵיךָ וְאֹמְתֵיךָ וּבְהֶמְתֵּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיךָ:	(10) לא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ לֹא תַחְמֹד אִשְׁתֵּי רֵעֶךָ וְעַבְדוֹ וְאִמְתּוֹ וְשׁוֹרוֹ וְחֹמְרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ: פ
בִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְקֹנֵק אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיִּנַּח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי		עַל כֵּן בִּרְדָּ יְקֹנֵק אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ:
(5) כִּבְדֹ אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוּן יָמֶיךָ עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר יְקֹנֵק אֱלֹהִים נָתַן לְךָ:		

השוואה שלי

בין אדם למקום	בין אדם לחברו	
לא יהיה לך אלהים אחרים על פני:	לא תרצח	בראשית טו - שפך דם האדם באדם דמו ישפך כי בצלם אלהים עשה את האדם.
לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים מתחת לארץ:	לא תגנף	מכילתא דרבי ישמעאל יתרו מגיד הכתוב שכל מי שעובד עבודה זרה מעלה עליו הכתוב כאלו מנאף אחר המקום שני + יחזקאל טז לב+ האשה המנאפת תחת אשה תקח את זרים]: וכתוב + הושע ג א+ ויאמר יקוק אלי עוד לך אהב אשה אהבת רע ומנאפת [כאהבת יקוק את בני ישראל והם פנים אל אלהים אחרים ואהבי אשישי ענבים – רד"ק: תענוגי העולם]:
לא תשתחוה להם ולא תעבדם	לא תגנב	רש"י שמות פרק כ פסוק יג - בגונב נפשות הכתוב מדבר. לא תגנובו (ויקרא יט יא) בגונב ממון. או אינו אלא זה בגונב ממון, ולהלן בגונב נפשות, אמרת דבר הלמד מענינו, מה לא תרצח, לא תנאף, מדבר בדבר שחייבין עליהם מיתת בית דין, אף לא תגנוב דבר שחייב עליו מיתת בית דין: אבן עזרא שמות (הפירוש הארוך) פרק כ פסוק יג וזאת המלה גם היא כוללת מי שיגנוב לב אחר כאשר עשה אבשלום. שמואל ב פרק טו (ד) ויאמר אבשלום מי שמני שפט בארץ ועלי יבוא כל איש אשר יהיה לו ריב ומשפט והצדקתיו: (ה) והיה בקרב איש להשתחוה לו ושלח את ידו והחזיק לו ונשק לו: (ו) ויעש אבשלום כדבר הזה לכל ישראל אשר יבאו למשפט אל המלך ויגנב אבשלום את לב אנשי ישראל: פ דברים פרק ח, יז-כ (יז) ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה: (יח) וזכרת את יקוק אלהיך כי הוא הנתן לך כח לעשות חיל למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך כיום הזה: פ (יט) והיה אם שכלת תשכח את יקוק אלהיך והלכת אחרים אלהים אחרים ועבדתם והשתחית להם העדתי בכם היום כי אבד תאבדון: (כ) כגוים אשר יקוק מאבד מפניכם כן תאבדון עקב לא תשמעו בקול יקוק אלהיכם: פ
לא תשא את שם יקוק אלהיך לשוא	לא תענה ברעך עד שקר:	דברים פרק ה, יז - ולא תענה ברעך עד שוא: ס רמב"ן שמות פרשת יתרו פרק כ פסוק ז כבר נתפרש זה הכתוב בדברי רבותינו (שבועות כא א) שהוא אוסר להשבע בשם הנכבד לריק, ... מדרש אגדה (בובר) דברים פרק ה סימן יא לא תשא את שם ה' לשוא. לא תשבע היה לו לומר, אלא למדנו מכאן שאסור להוציא שם שמים לבטלה: ד"א לא תשא. כדי שלא תהיה עוטר [טלית] ומניח תפילין והולך ועושה עבירות:
לא תעשה כל מלאכה אתה ובנדך ובבתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרדך אשר בשעריך:	לא תחמד בית רעך לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחתמו וכל אשר לרעך: פ	שמות פרק טז - ... (טו) ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא ויאמר משה אלהים הוא הלקחם אשר נתן יקוק לכם לאכלה: (טז) זה הדבר אשר צוה יקוק לקטו ממנו איש לפי אכלו עמר לגלגלת מספר נפשתיכם איש לאשר באהלו תקחו: (יז) ויעשו כן בני ישראל וילקטו המרבה והממעט: (יח) וימדו בעמר ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר איש לפי אכלו לקטו: (יט) ויאמר משה אלהים איש אל יותר ממנו עד בקר: ... (כב) ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה שני העמר לאחד ... הוא אשר דבר יקוק שבתון שבת קדש ליקוק מחר את אשר תאפו אפיו ואת אשר תבשלו בשלו ואת כל העדף הניחו לכם למשמרת עד הבקר: ... (כה) ויאמר משה אכלהו היום כי שבת היום ליקוק היום לא תמצאהו בשדה: (כו) ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו: (כז) ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקט ולא מצאו: ס ...

ריקאנטי שמות פרק כ פסוק יד

לא תחמוד בית רעך וגוי [שם י"ד]. זאת היא חתימת עשרת הדברות, ... ואמרו רבותינו ז"ל כי נכללו במצוה הזאת כל המצוות, שנאמר [תהלים קי"ט, פ"ו] כל מצותיך אמונה ...